

Г. Пімонов,

прокурор Приморського району м. Одеси

«КРАДІЖКА ПРИВАТНОСТІ» ЯК ПРАВОВИЙ ФЕНОМЕН

Відомо, що визначення ознак характеристик діянь, що криміналізуються, є важливим етапом кримінальної політики, оскільки саме правильне з'ясування характеру діяння завдяки положенням норм вищезазначених нормативно-правових актів та практичному досвіду правозастосовувача, а також точне встановлення спричинених наслідків та інших обов'язкових для певних теоретичних конструкцій складів ознак злочинів (спосіб, місце) дозволить відмежувати вказані діяння від суміжних злочинів, передбачених статтями інших розділів Кримінального кодексу, належним чином виконати покладені на компетентних осіб функції по здійсненню правосуддя та досягти таким чином поставлених цілей.

Саме цьому нашим завданням буде розгляд первинних особливостей такого специфічного діяння, як крадіжка приватності. З одного боку, приватність як невід'ємну якість особистості неможливо викрасти. З другого, — розповсюдження інформаційних технологій зробило можливим існування віртуальної приватності особистості, посягання на яку здебільшого отримує відповідні кримінально-правові ознаки.

Це комплексне посягання на інформаційну та особисту безпеку людини та громадянина.

Стаття 8 Конвенції «Про захист прав людини і основоположних свобод» особливо підкреслює: «Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції». З цього приводу кримінально-правовий захист посягань на приватність особи набуває особливого значення. Так, відоме прагнення Європейської спільноти створити єдиний склад злочину «крадіжка приватності» на теренах

союзу. Це не тільки надає можливості поступового наукового обговорення цієї проблеми і в українській юридичній літературі, починаючи із системних передумов криміналізації діянь проти особи та її прав та фундаментальних свобод, закінчуючи юридичним аналізом складу злочину та відповідних заходів кримінально-правового впливу на правопорушників, які його скоїли, але наполягає на такому підході.

У сучасній доктрині значне місце займає дослідження питань захисту особистості, її прав та свобод. Загалом питання посягань на приватне життя та фінансовий стан особистості, які у західній літературі охоплюються поняттям крадіжка приватності, було розглянуто у працях О. П. Горпинюк, О. В. Курмана, О. В. Лисодеда, В. Р. Мойсика, О. В. Смаглюка та інших вчених, які так чи інакше торкалися проблеми шахрайського заволодіння майном засобами викрадення ідентичності. Але незважаючи на досить поширений обсяг робіт з цього приводу, безліч питань залишаються відкритими. Насамперед це стосується проблеми аналізу об'єктивної сторони складу злочину «крадіжка приватності (identity theft)», як кримінального правопорушення, що пов'язане із незаконним заволодінням та/або використанням персональної інформації.

Термін «крадіжка приватності» охоплює широкий перелік діянь, відносно яких можна казати про необхідність додаткової кримінально-правової охорони. Це пов'язане як із послідовним розвитком сучасних технологій, так із поширенням використання електронних відомостей про особу у різноманітних галузях.

Крадіжки приватності пов'язані із організованою злочинністю та терориз-

мом. Фальшиві посвідчення особистості чи крадіжки інформації самі по себе є злочинами, проте саме вони є також предикатами незаконної міграції, торгівлі людьми, відмивання коштів, незаконного обігу наркотиків, шахрайства з фінансовими ресурсами.

Сам термін «крадіжка приватності» виник у кримінально-правовій доктрині США з метою опису специфічних видів кримінальної активності репрезентації злочинця як іншої особи. Тобто злочинець привласнює інформацію або документи, які належать іншій особі (прізвище, дата народження, ідентифікаційний код, номер соціальної страховки, номер паспорту, комп'ютерні коди чи інші носії інформації про особу), та використовує їх, видаючи себе за жертву злочину.

Крадіжка приватності є достатньо поширеною формою кримінальної практики у США. За даними дослідження Федеральної торговельної комісії, 9,9 мільйона жертв злочинів, пов'язаних із крадіжкою приватності, було зареєстровано в США.

За даними американських дослідників, крадіжки приватності можуть бути розподілені на декілька груп. Серед них:

- Клонування ідентичності, за яким хтось бажає якимось чином змінити характеристики своєї особистості на ті, що належать іншій особі (нелегальні іммігранти, особи, які бажають стати анонімними з особистих мотивів), або хтось видає себе за іншу особу у соціальних мережах з метою спілкування, сексуальних девіацій тощо;

- Шахрайське використання приватності з метою отримання кредитів та інших преференцій з використанням вкрадених ідентифікаційних даних чи вкрадених даних кредитних карток, сплати адміністративних штрафів тощо;

- Комбіноване (синтетичне) використання приватної інформації (у США це часткова підробка документа, пов'язана із внесенням підроблених даних про особистість в оригінал документу);

- Незаконне використання приватної медичної інформації для отримання ме-

дичних послуг чи ліків за певними преференціями чи знижками;

- Незаконне використання персональних даних про особу дитини для використання особистих даних неповнолітніх з корисливою метою;

- Незаконне використання даних про юридичну особу з метою шахрайського заволодіння майном чи майновими правами.

Поруч з цим зазначені питання не отримали такого розповсюдження та верифікації у Європі. Це обумовлене особливостями регулювання європейських традицій захисту особистості, що відрізняють особливості забезпечення приватності на теренах Європи.

Це пов'язане із наступними факторами:

- Обмеженість застосування кредитних карток (на відміну від США європейці застосовуютьдебетові картки, що знижує ризик зняття певних грошових сум).

- Обмеженість баз даних з відкритим доступом (приватна інформація належить особі, в силу чого не розповсюджується у відкритих мережах).

- Обмеженість використання ідентифікаційних карток (карток соціального забезпечення) у якості загальних ідентифікаторів особи.

- Використання смарт-карт та карт з іншими типами чипів, які не дозволяють шахраям копіювати магнітний носій та використовувати кредитні картки, що належать особі.

Проте на теренах Європи також зустрічаються ситуації, згідно яким крадіжка приватності експлуатує системні недоліки механізмів контролю та визначення особистості, залишаючись вельми латентним та динамічно зростаючим злочиним. Частіше за все крадіжка приватності пов'язана із організованою злочинністю та тероризмом, оскільки надання фальшивих прізвищ передуює вчиненню таких злочинів, як шахрайство, крадіжка комп'ютерної інформації, незаконна міграція, торгівля людьми, відмивання злочинних коштів, незаконний обіг наркотиків, фінансове шахрайство [1]. Проте відсутність єди-

них підходів до концепції захисту недоторканості особи, її особистої автономії на фізичному, інформаційному та моральному рівнях, відсутність у Європі єдиного складу предикатного злочину «крадіжка приватності», звинувачення крадіг приватних даних у більш серйозних злочинах (поширена кваліфікація) вимагає сьогодні більш чіткого визначення цієї проблеми.

Якщо ж ми розглянемо це питання згідно законодавству України, то побачимо, що значна частина діянь, що аналізуються, охоплюється диспозиціями певних норм Кримінального кодексу України. Значний аспект характеристик крадіжок приватності було розкрито у роботах О. П. Горпинюк [2], яка розглядає характеристики кримінально-правової охорони інформаційного аспекту приватності з точки зору аналізу захисту конфіденційної інформації про особу, лікарської таємниці, таємниці листування, телефонних розмов, банківської таємниці та ін. Українськими науковцями встановлено що «специфіка захисту приватності персоніфікованої інформації обумовлюється необхідністю забезпечення конкуруючих інтересів людини у захисті від несанкціонованого розголошення чи іншого використання персоніфікованої інформації без її відома, а також інтересів держави та інших осіб у використанні персоніфікованої інформації» [3, 5].

Проте термін «крадіжка приватності» охоплює значно ширший перелік діянь, відносно яких можна казати про необхідність додаткової кримінально-правової охорони. Це пов'язане як із послідовним розвитком сучасних технологій, так із поширенням використання електронних відомостей про особу у різноманітних галузях.

З приводу цього слід зробити висновок, що для послідовного забезпечення кримінально-правового захисту приватності необхідна подальша робота щодо виявлення особливостей та можливостей криміналізації даного виду правопорушень в українському законодавстві.

Ключові слова: крадіжка, приватність, шахрайство, інформаційна безпека.

У статті мова йде про загальні характеристики крадіжки приватності. Це дозволило стверджувати, що крадіжка приватності може бути розглянутою у майбутньому як предикатне кримінальне правопорушення, яке відрізняється особливостями об'єктивних ознак складу та повинне бути криміналізоване.

В статті речь идет об общих характеристиках кражи приватности. Это позволило утверждать, что кража приватности может быть рассмотрена как предикатное уголовное правонарушение, которое отличается особенностями объективных признаков состава и должно быть криминализованным.

Common characteristics of identity theft are analyzed in this issue. It is stressed that identity theft could be viewed as predicate criminal offence that differs by object matters and had to be criminalized.

Література

1. ROADMAP Legislative proposal on criminalisation of identity theft (included in the European strategy on identity management) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://ec.europa.eu/governance/impact/planned_ia/docs/2011_home_013_identity_theft_en.pdf.
2. Горпинюк О. П. Стан дослідження проблеми кримінально-правової охорони приватності в юридичній літературі // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. — 2009. — Вип. 4. — С. 198–206.
3. Пазюк А. В. Міжнародно-правовий захист права людини на приватність персоніфікованої інформації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / А. В. Пазюк. — К., 2004. — 15 с.